

NEDERLANDS~INDIË OP SCHOOL

~ met een zweempje romantiek en exotisme

“Indonesië is met al zijn eilanden en grondstoffen de grootste prijs in Zuidoost-Azië” (Richard Nixon, 1967)

ROMANTISCH BEELD.

Indonesië: de geschiedenis en legenden van deze ‘gordel van smaragd’ vormen een hoorn des overvloeds van ontzagwekkende figuren. Vurige goden, komodovaranen, stamsultans en oude verhalen omlijsten dit mysterieuze land. Alleen de namen al van de beroemdste eilanden – Java, Sumatra, Borneo en Sulawesi – hebben nog altijd een verleidelijke klank. Indonesië is een land van mystiek, mythen en buitengewone aantrekkingskracht; een onweerstaanbare schat die door Columbus gezocht maar nooit gevonden was.

Bratanmeer, Bali

Indonesië kent een grote schoonheid. Slanke, donkere mensen in kleurrijke sarongs, weelderige tuinen met tropische bloemen, exotische Balinese dansers, fietstaxi's met fantasievol geschilderde taferelen op de hoge zittingen. Nederlandse koloniale herenhuizen en moskeeën met spitse torentjes. “Maar Indonesië heeft ook een lelijke kant, zeker de grote steden. Lepralijders die bebloede stompen uitsteken in plaats van handen. Jonge meisjes die voor een paar minuten hun lichaam aanbieden. Eertijds prachtige Nederlandse irrigatiekanalen, in beerputten veranderd. Hutten van karton waarin complete families wonen op met afval bezaaide oevers van zwarte rivieren. Loeiende claxons en verstikkende uitlaatgassen. Mooi en lelijk, elegant en vulgair, spiritueel en profaan”. [Perkins, pp. 57]

DE ‘ONDERNEMING’

Toen Columbus in 1492 scheep ging, wilde hij Indonesië bereiken, dat destijds bekendstond als de Specerij Eilanden. In de koloniale tijd werd het beschouwd als een schat die veel meer waard was dan Amerika. Java was met zijn kostbare stoffen, befaamde specerijen en welvarende koninkrijken zowel het kroonjuweel van de ‘eilanden van smaragd’ als het toneel van geweldadige confrontaties tussen Spaanse, Nederlandse, Portugese en Britse avonturiers. De Nederlanders kwamen in 1750 als overwinnaar uit de bus, maar hoewel ze Java in hun macht hadden, zou het nog ruim honderdvijftig jaar duren voordat ze alle omliggende eilanden hadden onderworpen.

De 'onderneming' vangt aan...

NEDERLANDS-INDIË: EEN LAND DAT NIET MEER BESTAAT

Nederlands Indië is een land dat niet meer bestaat, maar met een verleden dat nog volop leeft. De romantische charme van schoolplaten uit de periode van het 'rijk' (1914-1942) staan in schril contrast met dit later zo verscheurde land, herinneringen aan interneringskampen, de hongersnood tijdens de Japanse bezetting, gruwelen tijdens de daarop volgende bersiaptijd en tenslotte nog de KNIL-oorlog met de exodus van honderdduizenden Indonesiërs. Voor veel oudere Nederlanders echter leeft de tijd van *Nederlands-Indië* nog altijd voort in hun geest. Zowel warme herinneringen, als pijnlijke.

Schoolplaat getiteld: 'Een sawah' (collectie Museum Burghse Schoole). Rechts Indonesische rijstvelden.

Niet zo verwonderlijk, wanneer je bedenkt dat tot aan de WOII bijna ieder Nederlandse gezin wel ergens een familielid had welke als 'Indiëganger' bekend stond. De archipel – waarover Multatuli (*Max Havelaar*, 1860) al zo treffend schreef - moest tenslotte bestuurd worden; een gebied ter vergelijking zo groot als van de Noordkaap in Europa tot Gibraltar. Werd Indië aanvankelijk beschouwd als een soort wingewest waar je snel rijk kon worden om vervolgens te gaan rentenieren, in de loop der tijd ontstond er meer en meer een lichte lotsverbondenheid en gingen Nederlanders er steeds meer blijvend wonen. In 1940 leefden er ongeveer 200.000 Nederlanders min of meer permanent in het land. Veel Nederlanders beschouwden zichzelf niet als bezetters. Wel zagen ze zichzelf over het algemeen als de absolute elite, - in essentie ver verheven boven de 'inlander'.

MONDIALE SCHEEFGROEI

Gemakkelijk om vanuit een (schijn)verlicht tijdperk te veroordelen, waar 'democratie' en 'multiculturele samenleving' tot de dagelijkse terminologie behoren. Wat nu een 'hulp-in-de-huishouding' heet (vroeger 'huishoudster') heette in Nederlands-Indië een *kokkie-baboe*. En het 'houden' van een kindermisje was ook in Europa heel gangbaar, zij het vanzelfsprekend alleen binnen de gegoede burgerij. De tegenstellingen blijken soms wellicht minder groot dan zij lijken. De Europese geschiedenis kent een lange historie van ongelijkheid – en ondanks de verlichte leuzen van

Rijst planten (ca. 1912)

vrijheid, gelijkheid en broederschap, blijkt daar bij nauwkeuriger inspectie lang niet altijd sprake van. Toen niet, maar zeker ook nu niet. Vandaag de dag leven wij in een multiculturele samenleving waarin huidskleur of 'rassenbloed' gelukkig veel aan betekenis hebben ingeboet. Misschien speelt het tegenwoordige probleem van ongelijkheid zich minder af op het vlak van huidskleur of maatschappelijke afkomst, maar de kloof tussen arm en rijk is er niet minder op geworden, integendeel. Deze neemt juist schrikbarend toe, niet alleen tussen het 'rijke westen' en 'de derde wereldlanden', maar ook binnen dat rijke westen zelf. Zo is het aantal multimiljonairs de afgelopen jaren meer dan verdubbeld, terwijl de verborgen armoede steeds schrijnender vormen aanneemt, en feitelijk allang niet meer 'verborgen' is. Alleen al de V.S. kende in 2008 355 miljardairs (een miljard is miljoen x miljoen!); 45% van het totaal in de wereld. Hun gezamenlijk kapitaal bedroeg meer dan 1 biljoen dollar. Mondiale scheefgroei zagezegd.

DE INDISCHE DROOM

Tweelingvulkaan Gedeh-Pangerango

Pasar te Pajakoemboeh

Tweelingvulkaan Gedeh-Pangerango. Rechts: Pasar (markt) te Pajakoemboeh- Sumatra. (coll. Museum Burghse Schoole)

Rijk worden in koloniale zaken nam reeds een aanvang met sjoemelende boekhouders van de VOC. Cornelis Janszoon Speelman (1628-1684), begonnen als klerk, eindigde met hoge klassering op de lijst van 250 rijkste Nederlanders uit de gouden eeuw. Over het algemeen konden Nederlanders van eenvoudige komaf kapitalen verzamelen in Indië. Zo verandert schipperszoon Henri Deterding (1866-1939) een marginaal bedrijfje in een van de grootste olieconcerns ter wereld; de Koninklijke Shell. Plaatselijke sultans konden slechts gissen naar de toekomstige waarde van het zwarte goud onder hun voeten, maar Deterding kon zich op latere leeftijd oliemagnaat noemen. Een dienstbare onderdaan zagezegd, want tot op de dag van vandaag pikt ook koningin Beatrix nog altijd een aardig 'zwart' graantje mee uit deze erfenis met haar aandelen in Shell.

INDISCH LEESPLANKJE

Maar de kolonie moest ook opgevoed worden. Al in 1908 bestonden de plannen om een leesplankje uit te geven ten behoeve van de kinderen in Nederlands-Indië. In tegenstelling tot de schoolplaten,

welke vooral bedoeld lijken om het thuisfront een indruk te verschaffen van het leven in de koloniën, is het Indisch leesplankje specifiek voor kinderen aldaar ontworpen. Hiervoor wordt de beroemde illustrator Cornelis Jetses (1873-1955) ingeschakeld. 'Indische woordjes' werden bedacht: muur-roos-vaas-neus-wiel-zus-geit-schoen-jas-mes-been-bijl-duif-hok-kip. Vijftien normaalwoorden die helemaal niet Indisch klinken. Jetses brengt de passende sfeer in de vorm van 'exotische' aanpassingen. Zo werd zijn 'hok' een kippenhok van gevlochten bamboe.

(Coll. Burghse Schoole)

Pas in 1917 echter werd er serieus aan Indische leesplanken gewerkt en zij kwamen in 1918 op de markt. De uitgave van dit speciale leesmateriaal stopte in 1941 definitief vanwege de oorlogsomstandigheden. Volgens de toenmalige uitgever Wolters: "Wat de Indische uitgave van de Hollandsche onderscheidt is niet het beginsel, maar de uitvoering. Alles is zuiver Indisch." (...) Zo komt er op het plankje een baboe voor (boe), oom met een tropenhelm en het huis is duidelijk een residentiewoning. Hiervoor stond het kantoor van Wolters in het toenmalige Batavia – later Djakarta geheten- model. Wie goed kijkt kan de voorgalerij (serambi moeka), de binnengalerij (serambi dalam), de kamers links en rechts (kamar of bilik) allemaal zo'n beetje onderscheiden.

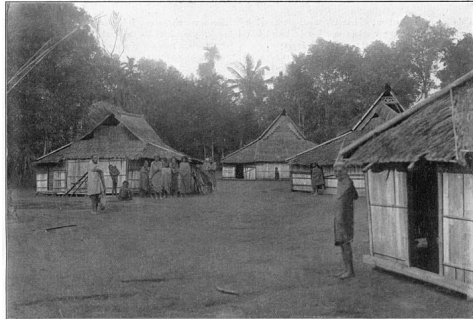
Cornelis Jetses heeft zelf nooit een bezoek gebracht aan Nederlands-Indië, maar wist toch de Indische sfeer treffend weer te geven. Smetteloos witte koloniale kledij en strohoedjes omlijsten de Ot en Sien voor scholen in Indië.

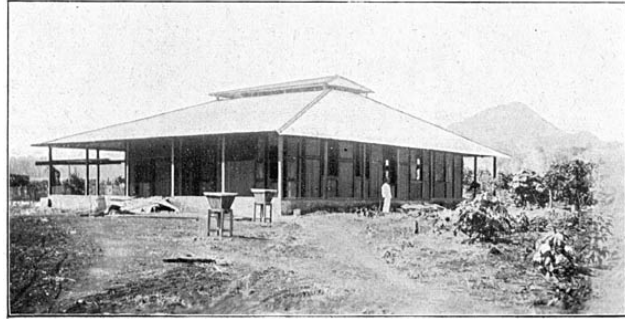
Ot en Sien, voor scholen in Indië. (Cornelis Jetses, 1873-1955) © Noordhoff Uitgevers.

‘MULTICULTURELE MULTINATIONAL’

Echte vrijheid kan alleen bestaan wanneer tevens oprechte gelijkwaardigheid in het geding is. Daarvoor is een onvoorwaardelijk respect voor de ander vereist, vanuit het diepere besef dat wij allen verbonden zijn als loten van een en dezelfde levensboom. Ieder deel, ieder facet en ieder mens zijn allen even noodzakelijk voor de totstandkoming van het geheel. Een overtollig mens is een contradictio in terminis.

Kampong (dorp) in de ochtend schemering, ca. 1912.

Administrateurswoning in aanbouw, ca. 1912.

De koloniale tijd, het imperialisme, de ‘onderneming’, de 17^e eeuwse multinational met de naam *Verenigde Oostindische Compagnie* (VOC), dit alles vormt in wezen slechts de vooruitschaduw van een Nieuwe Wereld Orde (NWO) zoals die in de huidige tijd in toenemende mate verkondigd wordt. Wie onafhankelijk historisch onderzoek doet, ontdekt al gauw dat de officiële geschiedschrijving, en dus ook het onderwijs vol gaten en hiaten zit. De ontbrekende stukken vallen helaas niet op, zijn vaak zelfs goed gecamoufleerd. Wanneer zelfs de media min of meer eigendom zijn van de Rothschild bankiers, - initiators van menig historisch gewelddadig conflict -, dan moge duidelijk worden dat onze voorgespiegelde burgerlijke vrijheden wellicht in realiteit flinterdun zijn. Als voorbeeld moge de recente ontwikkelingen op Europees gebied dienen, met name de dubieuze totstandkoming van het Europees Steun Mechanisme (ESM) een ‘noodfonds’ dat in wezen de laatste restjes soevereiniteit van de lidstaten afkalft. Deze wordt stukje bij beetje opgeofferd, om Europa te ‘redden’, maar of die vlieger nog wel op gaat? Steeds meer mensen worden bevangen door een diep gevoel van onbehagen. Steeds meer mensen doorzien de geldwisselaars. Telkens vloeit er meer macht richting ‘Europa’, richting de Europese Centrale Bank die zelf onaantastbaar blijft en bevoegd om steeds

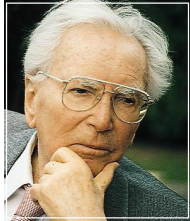
De (mythologische) toren van Babel (Babylonië), van Pieter Breugel de Oude (ca. 1556, coll. Boijmans Van Beuningen, Rotterdam), in vergelijking met het tegenwoordige EU-parlementsgebouw in Brussel (rechts)

opnieuw grote sommen geld op te eisen. Langzaam maar zeker wordt duidelijk hoe een kleine elitegroep uitsluitend haar eigen belangen dient en onder de noemer van globalisering haar oude kolonisatiepolitiek voortzet. Net als de VOC kan de ECB geld drukken of terug nemen naar believen. Mischien heeft de EU juist daarom de Nobelprijs voor de vrede ontvangen? In een brief van 30 april 1952 schreef Jean Monnet, een van de grondleggers van de Europese Unie:

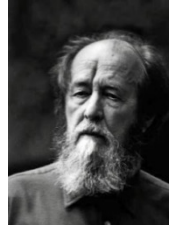
*“De staten van Europa moeten gelooft worden naar de superstaat zonder dat de mensen begrijpen wat er gebeurt. Dit kan bereikt worden door opeenvolgende stappen, onder het voorwendsel dat iedere stap een economisch doel dient, maar uiteindelijk onherroepelijk tot een federatie zal leiden”. *1)*

INTERNERING VERSUS VRIJHEID

Ware vrijheid schuilt in eigen innerlijk. Vrijheid is in essentie een 'state of mind' en aan geen enkele plaats of tijd gebonden. Misschien wordt dit des te duidelijker aangetoond door die enkelingen welke de verschrikkingen van concentratiekampen hebben weten te doorstaan, ja zelfs te boven wisten te komen. Een levend voorbeeld daarvan is de Weense psychiater en neuroloog Viktor Frankl. Hij verbleef achtereenvolgens in Theresienstadt, Auschwitz en Türkheim, nabij Dachau. Voor iemand die jarenlang niets anders dan lijden en de macht van het kwaad heeft gezien, is Frankl verrassend optimistisch over het vermogen van de mens om zich boven het lijden te verheffen. In zijn woorden: *"Het doet er niet zozeer toe wat wij van het leven verwachten, dan wel wat het leven van óns verwacht"*. (Frankl. pp.99)

Viktor Frankl.

Alexandr Solzjenitsyn

JAPPENKAMPEN EN HONGERSNOOD

Concentratiekampen waren er niet alleen in Duistland ten tijde van de WOII. Bekend is onder meer *De Goelag Archipel*; een ooggetuige verslag van de "correctieve werkkampen" binnen communistisch Rusland van de schrijver Alexandr Solzjenitsyn. Feitelijk komen straf- en interneringskampen door de ganse mensheidsgeschiedenis voor, hoewel pas in de 20^e eeuw grootschalig en 'goed' georganiseerd. Zo ook in Indonesië.

Links: Een Japanse soldaat kijkt toe terwijl een olieraffinaderij in Palembang in brandt staat. Rechts: Anonieme foto uit album van KNIL soldaat Jacobus R.

Begin 1942 loopt Japan Nederlands-Indië onder de voet. Drie jaar staat het leven in de archipel in het teken van armoede en onderdrukking. Een kwart miljoen Europeanen wordt geïnterneerd in kampen. Japanners en Indonesiërs nemen hun plaats in. De meeste Europese mannen komen in krijgsgevangenschap en verrichten dwangarbeid in de archipel en ver daarbuiten. Rond de 15% van alle geïnterneerden overleeft het niet. De hongersnood welke daar, maar vooral ook buiten de kampen is geleden, is eigenlijk nooit goed doorgedrongen tot de Nederlandse publieke opinie en geschiedschrijving. In 1943-44 ontstond door de oorlog en ernstig wanbeheer van de Japanse bezetters een enorme hongersnood. Daarbij stierven naar schatting tussen 2,5 en 4 miljoen mensen. Dit wordt wel de onbekende 'Indonesische Holocaust' genoemd. De gegevens worden bevestigd door Dr. Lou de Jong, schrijver van 'Het koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog'. "Het is de meest onbegrijpelijk verwaarloosde episode uit onze gehele geschiedenis", aldus auteur Arthur Graaff [HP/deTijd, 27 augustus 2010].

De meeste (Indische) Nederlanders verbleven buiten de jappenkampen, waren niet afgesloten van de buitenwereld en zijn vermoedelijk zeer wel op de hoogte hoe en op welke schaal de Japanners

hebben huisgehouden. Over het leed onder de Indonesiërs zelf (de inlanders) wordt in de geschiedenis nauwelijks met een woord gerept. Ook het lot van de Indo (halfbloed) wordt vaak vergeten. Over het algemeen ligt de focus merendeels op het lot van de blanke, geïnterneerde koloniaal.

Identiteitskaart Japans interneringskamp.

Ironisch genoeg waren het de Nederlanders zelf die in 1926 als eersten een concentratiekamp voor opstandige Indonesiërs hadden opgericht in Boven-Digoel (Nieuw-Guinea). Manipulatieve krachten lijken op het wereldtoneel van oorlogen en corruptie even gemakkelijk van de ene naar de andere kant van het schaakbord te springen, overal diepe wonden achterlatend als voedingsbodem voor alsmaar nieuwe geweldshaarden.

BEVRIJDING?

Bevrijde gevangenen genieten na doorstane ellende van een kop thee, sigaret en een krantje (concentratiekamp te Palembang,

Na de Japanse bezetting wordt Nederlands-Indië 'bevrijd', waarbij het gebied ongeveer een jaar onder Brits toezicht komt te staan terwijl de Indonesiërs onafhankelijkheid eisen. De periode direct na de WOII wordt de 'Bersiap-periode' genoemd. *Bersiap* betekent zoiets als "maak je klaar", of "wees paraat!" ('*siap*' = gereed) Dit was een tijd van Indonesische opstand waarbij zowel Europeanen als Indo's (wederom) het doelwit waren van gruwelijke strijd. Een strijd welke al ras de gedaante aannam van een nieuwe oorlog. Want Nederland wil Indonesië niet prijsgeven.

Links: onafhankelijkheidsstrijders (Bersiap-periode) Midden: wervings-affiche van het KNIL. Rechts: KNIL-soldaten 1896

Nauwelijks bekomen van de Duitse bezetting tijdens WOII treedt Nederland nu zelf als agressor op door middel van het Koninklijk Nederlands Indisch Leger (KNIL). Soekarno, de charismatische leider welke de onafhankelijke Republiek Indonesia had uitgeroepen, wordt gearresteerd en zou pas na lange tijd weer terug in het zadel komen. Er volgen vier lange jaren strijd, waarbij meer dan 100.000 Indonesiërs de dood vonden. Een oorlog welke aan het Nederlandse thuisfront stevast met het eufemisme 'politionele acties' werd aangeduid. Hieraan kwam op 27 december 1949 officieel een einde toen het KNIL zijn vlag streek en een volk dat meer dan drie eeuwen niets anders dan geweld en overheersing had gekend zijn soevereiniteit teruggaf.

Toch zou het nog tot 1962 duren voordat ook Nieuw-Guinea, dat ook deel uitmaakte van Nederlands-Indië, werd 'vrijgegeven'.

Voor het eerst in de geschiedenis zijn foto's opgedoken van executies die zeer waarschijnlijk zijn uitgevoerd door het Nederlandse leger tijdens de zgn. politionele acties in voormalig Nederlands-Indië. (©Album Jacobus R).

"Bekend zijn de executies in de Javaanse kampong Rawagede en op Zuid-Celebes. De nabestaanden van de slachtoffers van Rawagede werd vorig jaar een schadevergoeding toegekend. De staat moet nog reageren op de aanklacht die is ingediend tegen de standrechtelijke executies op Zuid-Celebes. Hoeveel Indonesiërs bij beide acties precies zijn omgekomen, is niet bekend. Onlangs riepen drie historische instituten de regering op opnieuw onderzoek te doen naar de politionele acties tussen 1945 en 1950, om te kunnen begrijpen wat voor oorlog er in Indonesië is gevoerd. Het kabinet heeft nog niet gereageerd". (Volkskrant 10-07-2012)

INDONESIË VANAF DE JAREN ZESTIG.

Daarmee waren de problemen voor Indonesië nog altijd niet voorbij. Een archipel van 17.500 eilanden vormt een vulkaan van verschillende stamculturen, tientallen talen en dialecten en vele etnische groepen, sultans etc. Het moderne Indonesië is in feite een uitvinding en een constructie van bovenaf. Zo werd de inmenging van de Verenigde Staten vanaf 1971 steeds groter onder de

noemer van een anticommunistische politiek. Indonesië werd afgeschilderd als de sleutel om een ongewenst domino effect te voorkomen waarbij het ene na het andere land sinds de Vietnamoorlog onder communistische heerschappij zou kunnen komen. [Perkins, pp.53]

“De slachting in Indonesië is een van de ergste moordpartijen na de Tweede Wereldoorlog.”

- CIA, *Report Indonesië 1965* *2)

De koloniale, heerszuchtige instelling bleek met de onafhankelijkheid van Indonesië nog lang niet voorbij. Dit ongekend rijke land, met talloze hoeveelheden kruiden en specerijen, maar vooral ook een enorme rijkdom aan grondstoffen waaronder olie en goud, bleek een te grote prooi om zomaar te laten schieten. Een internationaal belangenspel mondt na enkele decennia uit in wat nogmaals een Holocaust genoemd mag worden.

“De definitieve oplossing voor het communistische probleem in Indonesië komt overeen met de misdaden begaan door de nazi’s”

- Gabriël Kolko, *Confronting the Third World*, 1988

Schoolplaat 'Op de rede van Bantam'. (coll. Museum Burghse Schoole)

“Indonesië, 1965: Het Indonesische leger – geadviseerd, uitgerust, getraind en gefinancierd door de Verenigde Staten – zet president Soekarno af. De communistische partij wordt van tafel geveegd en er wordt naar schatting een miljoen mensen gedood. De grootste politieke massamoord na de Tweede Wereldoorlog is een feit. Ook worden honderden door de communisten gebouwde ziekenhuizen, bibliotheken, scholen en verenigingsgebouwen verwoest. Het duurt drie maanden voordat *Time Magazine* er aandacht aan besteedt en nog eens een maand voordat het op 5 april 1966 in de *New York Times* wordt genoemd. De redacteur van het stukje prijst het militaire ingrijpen als zijnde “*rechtmatig en met uiterste voorzichtigheid zijn taak uitvoerend*”. Kijk dat is knap! Ettelijke mensen onder de zoden schoffelen, zonder dat een haan er naar kraait!” [Stuivenberg, 2008, pp.227]

Onder het rijke verleden van Indonesië gaat ongekend veel leed verborgen, waarvan nog lang niet alles boven tafel is. Historisch onderzoek blijkt gebrekkig of onvoldoende opgepikt door media en onderwijs. Indonesië leeft op de een of andere manier niet echt binnen het bewustzijn van de huidige Nederlander, ondanks een meer dan drie eeuwen durende intensieve verbintenis met het land. Zwaar getroffen groepen lijken nog altijd onvoldoende gehoord of erkend in hun leed. Velen

Links schoolplaat 'Rijstbouw op Java' (links) met rechts een 'Tabaksonderneming' (Coll. Museum Burghse Schoole).

doen er liever het zwijgen toe, soms vanuit een diep wantrouwen naar de 'koloniaal'. Met name de kinderen uit gemengde huwelijken kwamen letterlijk tussen wal en schip. Ook zij lijken vergeten, overgeslagen, als minder duidelijk omlijnde 'categorie' slachtoffers dan bijvoorbeeld de voormalig geïnterneerde Europeanen. Wie een boekje open doet over voormalig Nederlands-Indië en haar geschiedenis, merkt al snel met de nodige 'gesloten registers' geconfronteerd te worden. Maar zonder goede en overzichtelijke informatie kan geen enkel verleden fatsoenlijk worden afgesloten. Het veronachtzamen of niet erkennen van leed, kwadrateert het. Leed dat niet gezien, erkend of bevestigd wordt, kan niet worden verwerkt, omdat het geen plaats krijgt. Alleen al om die reden verdienen onderstaande boeken onze aandacht. Niet zelden vertelt een literair document tenslotte veel meer dan een encyclopedie vól historische feiten.

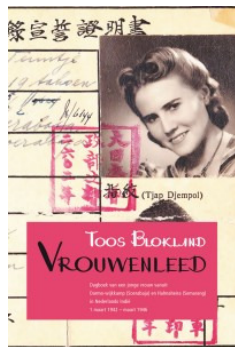
Een kleine greep uit de bestaande literatuur:

BOEKEN

Elise G. Lengkeek, *'Ik beken'*, 2009.

Ferry Holtkamp (1927-2008) woont in Soerabaja als Japan in 1942 Indië bezet. Als 15 jarige zoon van een Nederlandse vader en Indonesische moeder wordt hij al heel jong lid van een verzetsgroep die wapens verzamelt en sabotage pleegt. Na een paar maanden wordt de groep opgepakt en volgt een onvoorstelbare lijdensweg langs Japanse gevangenissen met tot in gruwelijk detail beschreven martelingen, honger en ziekte. Ferry overleeft op wonderbaarlijke wijze om na de Japanse overgave in augustus 1945 in Soerabaja opnieuw slachtoffer te worden van wreedheden, nu als gevangene van Indonesische bendes in de onafhankelijkheidsstrijd. Hij ontsnapt ternauwernood en dient als militair tot hij in 1948 terugkeert naar Nederland, waar zijn oorlogstrauma hem blijft achtervolgen. Hij schreef zijn herinneringen op en vertelde er de laatste tien jaar van zijn leven over aan Elise Lengkeek, die ze vastlegde als een verslag in ik-vorm met fictie-elementen. Het boek vormt een van de weinige publicaties over Nederlandse verzetacties tegen de Japanse bezetter.

Toos Blokland, 'Vrouwenleed', 2012.

Dagboek van een jonge vrouw vanuit Darmo-wijkkamp (Soerabaja) en Halmaheira (Semarang) in Nederlands-Indië 1 maart 1942- maart 1946. Toos Blokland was 19 toen ze als oudste kind met haar moeder, zusjes en broertjes in het vrouwenjappenkamp terechtkwam. Haar bevindingen schreef zij in dagboekvorm op stukjes papier en verstopte die voor de bezetter, onder meer in haar matras. Het was ten strengste verboden boeken of schrijfgerei te bezitten in het kamp. Als het ontdekt zou worden, dan moesten de moeders daarvoor boeten. De moeder van Toos heeft het nooit geweten. Het is Toos gelukt om tijdens die hele periode haar gedachten op papier te zetten in een beeldende taal die je haar kampleven doet meebeleven. Als er dagen werden overgeslagen, dan voel je dat haar situatie even onhoudbaar moet zijn geweest, alsof daar geen woorden voor waren. Je voelt het leed. Niet veel dagboeken die ter plekke geschreven zijn, zijn bewaard gebleven. Het boek Vrouwenleed is een vrijwel exacte weergave van wat Toos toen heeft opgeschreven. Ze vertelt daarin over haar verantwoordelijkheid als oudste, over haar angst voor de dood, over het gevecht tegen de honger en verslonzing en over haar ontluikende liefde. Ontroerend wrang en poëtisch.

Beknopt historisch overzicht:

(Bron Indisch Herinneringscentrum Bronbeek)

De onderneming 1595–1817

De Hollanders komen naar Indië om geld te verdienen. Daarvoor is de Verenigde Oost-Indische Compagnie opgericht. De eerste ontmoetingen met de archipelbewoners verlopen weinig vreedzaam, maar staan aan het begin van een nieuwe samenleving. Op gunstige plaatsen ontstaat een mengcultuur van Europeanen en Aziaten in stedelijke enclaves. Batavia wordt het belangrijkste centrum.

Het wingewest 1817-1914

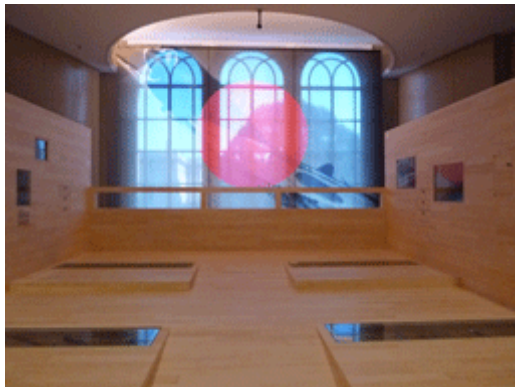
Economisch gewin, verlichte idealen en militaire expedities kenmerken de 19de eeuw. De ambitie om Indië te ontwikkelen tot een koloniale staat stuit op weerstand bij de inheemse bevolking. De wens om beschaving te brengen staat op gespannen voet met de Nederlandse handelsgeest. De discussie daarover resulteert uiteindelijk in de 'ethische politiek', die tot doel heeft de bevolking door onderwijs te ontwikkelen. Het ontstaan van de Indonesische wens tot zelfbeschikking is daarvan een gevolg.

Het Rijk 1914-1942

Steeds meer Nederlanders vestigen zich in de kolonie. Onderwijs, bedrijfsleven en bestuur worden op moderne leest geschoeid. Het koloniale bestuur voert voor Europeanen de dienstplicht in en er komt een volksvertegenwoordiging. Pioniers exploiteren moderne plantages in de buitengewesten. De economische wereldcrisis en Japanse expansiedrift veroorzaken onrust. Het koloniaal bestuur onderdrukt het opkomende nationalisme. In december 1941 breekt de oorlog uit met Japan.

Oorlog 1942-1945

Japan loopt Nederlands-Indië onder de voet. Drie jaar staat het leven in de archipel in het teken van armoede en onderdrukking. Een kwart miljoen Europeanen wordt geïnterneerd in kampen. Japanners en Indonesiërs nemen hun plaats in. De meeste Europese mannen komen in krijgsgevangenschap en verrichten dwangarbeid in de archipel en ver daarbuiten. Duizenden komen om. De Indonesiërs raken in de ban van het ideaal van een eigen staat. Na het afwerpen van twee atoombommen door de Verenigde Staten geeft Japan zich op 15 augustus over.

Revolutie 1945-1949

Soekarno en Hatta roepen op 17 augustus 1945 de onafhankelijkheid uit. De Indonesische revolutie brengt een periode van chaos, waarin de bewoners van Indonesië hun leven niet zeker zijn. Het Brits-Indische leger is tot eind november 1946 verantwoordelijk voor het gebied. Nederland en de jonge Republiek Indonesië vechten van augustus 1945 tot augustus 1949 op alle fronten een oorlog uit. Velen overleven de confrontatie niet.

Nieuwe grond 1949-heden

De soevereiniteitsoverdracht op 27 december 1949 veroorzaakt een grote uittocht: 300.000 Indische Nederlanders verlaten Indonesië. Velen gaan naar Nederland, anderen naar Nieuw-Guinea, Australië, de VS en andere landen. Ondanks een kille ontvangst lukt het de meesten op nieuwe grond in te burgeren. Maar voor velen is de pijn van het verleden nog niet verwerkt. Herkomst en oude ervaringen worden niet vergeten. Het zoeken naar erkenning geeft de Indische Nederlanders een gemeenschappelijke basis.

(Bron: Indisch Herinneringscentrum Bronbeek)

HERINNERINGEN AAN INDIË

Maria Dermout (1888-1962)

Louis Couperus (1863-1923).

Schrijfster Maria Dermout leefde praktisch haar hele leven in Indië. Haar verzameld werk omvat vele prachtige verhalen en typeert op unieke wijze de bijzondere sferen van het land. Ook 'De Stille kracht' van Louis Couperus mag niet onvernoemd blijven en behoort tot het summum van de Nederlandstalige literatuur. Voor meer recente auteurs kan men o.m. terecht bij Marion Bloem ('Geen Gewoon Indisch Meisje', 1983), Adriaan van Dis ('Indische Duinen', 'Palmwijn') en natuurlijk niet te vergeten, Hella Haasse ('Oeroeg', 1948).

Noten:

*1) Zie voor meer informatie: 'De Nazi achtergronden van de 'EU te Brussel', Dr. Rath Health Foundation, 2010.

*2) CIA, Directorate of Intelligence, *Intelligence Report: Indonesia 1965, The Coup that Backfired*, Langley, CIA, 1968. Uit: Stuivenberg, *The Boogeyman*, 2008, pp.219

Literatuur:

- John Perkins, *Confessions of an Economic Hitman*. (Ned: *Bekentenissen van een Economisch Huurmoordenaar*), 2009.
- Peter Stuivenberg, *De Boogeyman – de geschiedenis als complot*, 2008.
- Viktor E. Frankl, 'Ein Psycholog erlebt das Konzentrationslager', 1946. (Ned: 'De Zin van het Bestaan', 1978)
- PZC, *Spectrum*, 11 augustus 2012 'Vrouwenleed in bezet Indië'.

Websites en gerelateerde bronnen :

- <http://www.indischherinneringscentrum.nl>
- <http://www.indischplatform.nl/>
- <http://www.indischekamparchieven.nl/nl/bezetting-en-bersiap/per-eiland/java>
- <http://www.tropenmuseum.nl/-/MUS/6815/Tropenmuseum/Tentoonstellingen/Vaste-tentoonstellingen/Nederlands-Indi>